

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доцентом кафедри теоретичної та прикладної економіки
О. А. Діденко

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки
МАУП (протокол № 10 від 12.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Діденко О. А. Навчальна програма дисципліни “Економіка підприємства” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 38 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, вказівки до виконання та завдання для контрольних робіт з дисципліни, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в українській економіці та суспільстві загалом, потребують усвідомлення широким колом фахівців різних напрямів теоретичних основ функціонування сучасного підприємства та особливостей його практичної діяльності у сучасних умовах господарювання.

Курс “Економіка підприємства” як базова загальноекономічна дисципліна охоплює всі ключові розділи прикладної економіки, організацій та забезпечення ефективного господарювання на рівні основної структурної ланки суспільного виробництва, дає необхідну сукупність теоретичних і практичних знань з широкого кола питань функціонування підприємства в ринкових умовах господарювання. Ця навчальна дисципліна орієнтована на студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” спеціальностей напрямку “Економіка та підприємництво” та покликана ознайомити майбутніх фахівців з усім комплексом питань господарської діяльності підприємства у сучасній економіці України, сформувати уявлення про місце та значення підприємств в економічному розвитку.

Мета дисципліни — сформувати у майбутніх фахівців сукупність знань та навичок використання наукового інструментарію теорії та практики господарювання, конкретних форм і методів управління, принципів формування й використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів, організацій та ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства.

Основні завдання дисципліни:

- ознайомлення із процесом започаткування нового підприємства та його реструктуризацією;
- вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств;
- закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами;
- вивчення видів і організаційно-правових форм підприємницької діяльності;
- опанування основних методів розрахунку ефективності використання ресурсів підприємства;
- розкриття шляхів формування конкурентоспроможності підприємства;

- опанування сучасних методів управління підприємством та дослідження середовища його функціонування;

- ознайомлення зі стратегіями конкурентної поведінки підприємства;

- набуття навичок складання планів підприємницької діяльності, зокрема бізнес-планів;

- розкриття сутності інноваційно-інвестиційних процесів у сучасній економіці;

- ознайомлення із зарубіжним досвідом та вітчизняною практикою управління підприємствами.

Засвоєння дисципліни “Економіка підприємства” базується на знаннях, здобутих у процесі вивчення ряду дисциплін, насамперед економічної теорії (політичної економії), а також є основою для подальшого поглиблення знань з окремих напрямків організації господарської діяльності в інших дисциплінах.

Результатом вивчення курсу є здобуття студентами систематизованих знань, а також набуття вміння їх використовувати у процесі аналітичної роботи та прийняття управлінських рішень. Для досягнення цього результату цикл аудиторних навчальних занять повинен обов’язково доповнюватися вивченням навчальної літератури, підручників, довідників, методичних посібників, що містять конкретні практичні вправи, тести, завдання з вузлових питань курсу “Економіка підприємства”.

Обов’язковим є також постійне оновлення знань правового забезпечення підприємництва, законодавчого і нормативного регулювання господарської діяльності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	<p>Змістовий модуль I. Загальні засади функціонування підприємства</p>
1	Теорії підприємств і основи підприємництва
2	Види підприємств, їх організаційно-правові форми
3	Зовнішнє середовище господарювання підприємств
4	Структура та управління підприємством
	<p>Змістовий модуль II. Ресурси підприємства та організація його діяльності</p>
5	Ринок і продукція
6	Планування діяльності підприємства
7	Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці
8	Капітал підприємства
9	Інвестиції
10	Інноваційна діяльність
11	Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства
12	Організація та інфраструктура виробництва
	<p>Змістовий модуль III. Основні результати діяльності підприємства</p>
13	Витрати на виробництво та реалізацію продукції
14	Фінансово-економічні результати діяльності підприємства
15	Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація
16	Економічна безпека та антикризова діяльність
Разом годин: 180	

ЗМІСТ
дисципліни
“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”

Змістовий модуль І. Загальні засади функціонування підприємства

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

Історія виникнення і сутність підприємництва. Підприємливість, підприємець, підприємництво. Еволюція терміна “підприємництво”. Внесок Р. Кантільйона, Ж. Б. Сея, А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Б. Кларка, Й. Шумпетера у розвиток теорії підприємництва. Сучасне розуміння підприємництва. Роль підприємництва у розвитку ринкової системи господарювання. Підприємницький потенціал як четвертий фактор виробництва. Співвідношення понять “підприємництво” і “бізнес”, “підприємець” і “власність”, “менеджер” і “підприємець”.

Підприємництво як сучасна форма господарювання і тип господарської діяльності і поведінки. Об’єкти підприємницької діяльності. Функції підприємництва. Підприємець як суб’єкт економічного процесу. Суб’єкти підприємницької діяльності. Роль і значення підприємництва в економіці. Підприємництво у трансформаційній економіці. Ринкова економіка як економіка вільного підприємництва. Мале підприємництво у сучасній економіці.

Основні принципи підприємництва. Економічні, політичні, соціальні, психологічні умови формування та розвитку підприємництва в економіці України. Види підприємницької діяльності. Виробниче, фінансове, комерційне, консультаційне підприємництво. Моделі підприємництва: класична та інноваційна. “Нова комбінація” факторів виробництва Й. Шумпетера.

Організаційно-економічні форми підприємництва. Одноосібні володіння, партнерство, корпорація як основні форми здійснення підприємницької діяльності в економічно розвинених країнах. Переваги та недоліки основних організаційно-правових форм підприємництва. Добровільні об’єднання підприємницьких структур.

Сутність підприємства, його ознаки та функції. Напрями діяльності підприємства.

Теорії фірми: неокласична, трансакційна, фінансова.

Пошук підприємницької ідеї, джерела ідей. Методи пошуку підприємницької ідеї: методи індивідуального творчого пошуку, методи

активізації пошуку. Оцінка нових бізнес-ідей. Вибір типу та організаційно-правової форми підприємства. Обґрунтування цілей діяльності підприємства.

Господарський кодекс України як основний документ, що регулює діяльність підприємств в Україні.

Інші законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють підприємницьку діяльність в Україні.

Обмеження згідно із законодавством України щодо здійснення підприємництва. Ліцензія. Порядок отримання ліцензій. Законодавство України щодо ліцензування підприємницької діяльності в Україні.

Література [1–17; 22; 29; 33; 39; 49]

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Цілі і завдання створення підприємства. Підприємство як господарська система і форма реалізації підприємництва.

Класифікація підприємств: за сферами діяльності, за формами власності, за кількістю працюючих, за юридичним статусом та формами господарювання. Об'єднання підприємств: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни та інші. Тенденції розвитку підприємств та їх об'єднань у сучасних умовах.

Господарські товариства: товариства з обмеженою відповідальністю, з додатковою відповідальністю, повні, командитні товариства, акціонерні товариства відкритого та закритого типу. Правове забезпечення діяльності підприємницьких структур.

Порядок створення нового підприємства. Техніко-економічне обґрунтування та розробка бізнес-плану. Визначення складу засновників підприємства. Розробка засновницьких документів. Статут та установчий договір. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Послідовність кроків щодо реєстрації підприємства в місцевих органах влади та інших контролюючих організаціях. Стадії розвитку підприємницької фірми.

Література [1–6; 8–17; 21; 22; 26; 33; 41; 58]

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

Формування підприємницького середовища. Зовнішнє та внутрішнє середовище діяльності підприємства. Макро- та мікросередовище. Вплив природних, демографічних, науково-технічних, економічних, екологічних, політичних й міжнародних чинників на діяльність підприємства. Конкурентне середовище діяльності під-

приємства, його вплив на стратегію підприємства. Постачальники та посередники, їх вплив на функціонування підприємства. Споживачі та контактні аудиторії.

Внутрішнє середовище функціонування підприємства. Виробнича та соціальна діяльність підприємства.

Маркетинговий менеджмент як сучасний тип управління підприємством. Складові маркетингового комплексу підприємства. Маркетингові дослідження ринкового середовища.

Література [1; 8; 9; 38; 39; 46; 47]

Тема 4. Структура та управління підприємством

Структура підприємства. Поняття і вплив структури підприємства на ефективність його функціонування. Виробнича структура підприємства. Чинники, що визначають виробничу структуру. Типи виробничої структури. Характеристика загальної структури підприємства.

Розвиток менеджменту як науки. Загальне поняття про управління підприємством. Підприємець-власник і підприємець-менеджер. Значення управління в підприємницькій діяльності.

Загальні та специфічні функції менеджменту. Планування, організація, мотивація та контроль як функції управління підприємством. Принципи управління підприємством. Поняття про методи управління. Переваги та недоліки економічних, організаційно-розпорядчих (адміністративних) та соціально-психологічних методів управління.

Організаційна структура управління підприємством. Типи організаційних структур управління, їх переваги та недоліки. Вибір ефективної організаційної структури управління.

Література [1–3; 8–14; 39; 42; 49]

Змістовий модуль II. Ресурси підприємства та організація його діяльності

Тема 5. Ринок і продукція

Загальна характеристика продукції (послуг). Вироблена продукція (виконана робота, надана послуга) як продукт праці, результат діяльності підприємства чи організації. Класифікація продукції (послуг) за економічним призначенням. Натуральні та вартісні показники обсягу продукції (робіт, послуг). Товарна, чиста і реалізована продукція.

Маркетингова діяльність, формування виробничої програми і матеріально-технічне забезпечення виробництва. Сутність марке-

тингової діяльності фірми. Особливості визначення ринкового попиту на продукцію та послуги. Складання виробничої програми підприємства (діяльності організації). Ресурсне обґрунтування виробничої програми суб'єкта господарювання. Характеристика та організація процесу матеріально-технічного забезпечення виробництва. Застосовувані системи матеріально-технічного забезпечення виробництва (діяльності) підприємства (організації).

Якість і конкурентоспроможність продукції (послуг). Суть поняття “якість продукції (послуг)”. Показники якості. Методи оцінки якості продуктів праці: об'єктивний, органолептичний, диференційований, комплексний. Сутнісна характеристика конкурентоспроможності продукції (послуг). Схема оцінки конкурентоспроможності продукції підприємства на вітчизняному та світовому ринках. Кількісна оцінка конкурентоспроможності окремого виробу (послуги). Ефективність і способи підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг).

Стандартизація та сертифікація продукції (послуг). Сутність і принципи стандартизації продукції. Види застосовуваних в Україні стандартів на продукцію (послуги). Вітчизняні та міжнародні стандарти. Об'єкти стандартизації. Сучасні напрямки вдосконалення стандартизації виробів. Поняття та економічне значення сертифікації. Обов'язкова та добровільна сертифікація в Україні. Міжнародні системи сертифікації і національні системи якості. Формування систем якості на підприємствах України.

Державний нагляд за якістю і конкурентоспроможністю продуктів праці в Україні. Основні функції Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації (Держстандарту України). Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів територіальними органами Держстандарту — центрами стандартизації, метрології та сертифікації. Об'єкти державного нагляду за якістю та конкурентоспроможністю продукції (послуг). Матеріальна відповідальність за порушення вимог нормативно-технічної документації (стандартів, технічних умов).

Література [1–3; 8–14; 16; 17; 32; 33; 40; 46]

Тема 6. Планування діяльності підприємства

Прогнозування розвитку суб'єктів господарювання. Мета, значення й об'єкти прогнозування. Принципи і зміст економічного прогнозування. Довгострокові і короткострокові прогнози розвитку підприємств (організацій) і сфери їх використання.

Планування діяльності суб'єктів господарювання. Об'єктивна необхідність планування діяльності підприємств та організацій за будь-якої системи господарювання. Методичні основи планування і система планів. Стратегічне, тактичне і поточне планування діяльності підприємств (організацій). Бізнес-планування: сутність, призначення і роль у системі передбачення розвитку виробництва (господарської діяльності).

Бізнес-планування: зміст і структура. Функції бізнес-плану. Визначення потенціалу фірми. Маркетингове планування. Варіанти складання бізнес-плану. Організація планово-договірної роботи. Порядок складання і види договорів. Формування виробничих програм.

Література [2–4; 8–14; 16; 17; 32; 33; 45; 58]

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Поняття трудових ресурсів, кадрів, персоналу підприємства. Категорії персоналу. Особливості структури персоналу різних типів підприємств.

Визначення показників кількості працівників. Оптимізація структури та кількості працівників підприємства. Кадрова політика. Система формування та підготовки кадрів для підприємства. Форми перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Політика працевлаштування та сприяння зайнятості.

Продуктивність праці. Методи визначення та розрахунку продуктивності праці. Класифікація факторів зростання продуктивності праці.

Поняття оплати праці. Функції заробітної плати у сучасній економіці. Форми та системи заробітної плати. Основна і додаткова оплата праці. Сучасна державна політика оплати праці.

Мінімальна заробітна плата. Тарифна та нетарифна системи оплати праці. Участь працівників підприємства в його прибутках (доходах). Характеристика та ефективність окремих систем участі працівників у прибутках. Зарубіжний та вітчизняний досвід участі працівників у прибутках та власності приватизованих підприємств.

Поняття мотивації та стимулювання персоналу. Змістовні теорії мотивації. Процесуальні теорії мотивації. Система мотивації персоналу на підприємстві: структура та ефективність.

Людський капітал. Інтелектуальна власність у підприємницькій діяльності.

Література [1–3; 7–14; 16; 17; 27; 34; 35; 52]

Тема 8. Капітал підприємства

Капітал як економічна категорія. Співвідношення понять “капітал” та “фонди”. Виробничі та невиробничі фонди підприємства.

Характеристика виробничих фондів, іншого майна. Виробничі фонди, їх складові. Характерні ознаки та визначення основних і оборотних фондів як економічних категорій. Майно (матеріальні цінності) соціального призначення.

Класифікація, структура та оцінка основних виробничих фондів. Видова (технологічна) та вікова структура основних фондів. Оцінка основних фондів за первісною, відновною та залишковою вартістю.

Відтворення основних виробничих фондів. Характеристика процесу відтворення основних фондів. Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних фондів. Техніко-економічне старіння засобів праці та його наслідки. Амортизація основних фондів. Норми амортизації основних фондів. Методи амортизації. Ремонт основних виробничих фондів. Види ремонту. Джерела фінансування ремонтних робіт.

Ефективність використання та відтворення основних виробничих фондів і потужностей. Економічне та соціальне значення підвищення ефективності відтворення та використання основних виробничих фондів. Показники ефективності. Шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів, потужностей.

Оборотні фонди. Елементний склад оборотних фондів. Характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Показники та шляхи ефективного використання сировини, матеріалів, палива тощо.

Нематеріальні ресурси та активи суб'єктів господарювання. Поняття і види нематеріальних ресурсів — об'єктів інтелектуальної власності. Загальна характеристика об'єктів промислової власності — винаходів, промислових зразків, товарних знаків і знаків обслуговування, зазначення походження товару, фірмових найменувань. Об'єкти інтелектуальної власності, що охороняються авторським і суміжними правами. Інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності: раціоналізаторські пропозиції, “ноу-хау”, комерційна таємниця. Нематеріальні активи: суть, поняття, перелік прав на об'єкти інтелектуальної власності. Форми правового захисту об'єктів інтелектуальної власності. Патенти і свідоцтва. Ліцензії та ліцензійні угоди. Методи оцінки вартості нематеріальних активів. Амортизація нематеріальних активів.

Література [1–3; 7–14; 16; 17; 33–35; 43; 44; 52; 58]

Тема 9. Інвестиції

Специфіка інвестиційної діяльності в підприємстві. Інвестиції як економічне явище та їх класифікація. Система відбору найефективніших і конкурентоспроможних нововведень. Інвестиційна привабливість. Показники ефективності інвестиційного проекту.

Механізм залучення інвестицій. Лізинг як форма фінансової підтримки підприємства. Механізм лізингової угоди. Лізинговий кредит. Венчурний капітал. Особливості залучення іноземних інвестицій. Організація конкурсів інвестиційних проектів за участю іноземних партнерів. Методика складання бізнес-плану інвестиційного проекту.

Виробничі (реальні) інвестиції. Дефініція, визначення джерел фінансування та необхідного обсягу виробничих інвестицій з урахуванням економічної ситуації на ринку й підприємстві. Оцінка ефективності виробничих інвестицій за умов ринкових відносин. Основні показники оцінки ефективності виробничих інвестицій. Чинники підвищення ефективності використання виробничих інвестицій (капітальних вкладень).

Фінансові інвестиції (цінні папери). Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових умов господарювання. Види цінних паперів, порядок їх випуску, обігу і використання. Особливості і показники ефективності випуску та реалізації (використання) різних видів цінних паперів. Організаційно-фінансові важелі підвищення ефективності цінних паперів.

Література [1–3; 7–14; 16; 17; 24; 25; 33–35; 38; 51; 52]

Тема 10. Інноваційна діяльність

Науково-технічний прогрес (технічні новини і нововведення). Сутнісна характеристика науково-технічного прогресу. Основні та пріоритетні напрями науково-технічного прогресу. Оцінка ефективності технічних нововведень через порівняння результатів упровадження і пов'язаних з їх досягненням витрат у вартісному виразі. Новий підхід до визначення технічних новин і нововведень з урахуванням пріоритетності критерію соціальної ефективності та екологічної безпеки функціонування підприємств.

Характеристика інноваційних процесів: сутність, види і вплив на виробництво. Суть поняття “інноваційні процеси”. Новини і нововведення. Технічні, організаційні, економічні та юридичні нововведення. Глобальні й локальні нововведення. Вплив новин (нововведень) на виробництво, будь-яку господарську і підприємницьку діяльність.

Технічний розвиток підприємства. Оцінка та показники технічного розвитку. Організаційні нововведення, форми та види. Вплив організаційних нововведень на ефективність діяльності підприємства.

Організаційний прогрес. Організаційний прогрес як узагальнене явище використання організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень. Особливості організаційного прогресу, що відрізняють його від науково-технічного. Об'єкти організаційного прогресу на підприємстві. Основні сучасні тенденції організаційного прогресу.

Ефективність нововведень. Показники економічного ефекту від впровадження технічних нововведень, технологій, засобів та предметів праці та споживання. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.

Інновації як фактор економічного зростання фірми. Інноваційна стратегія: сутність та різновиди. Науково-технічний, економічний і ринковий інноваційний ефект.

Оптимізація розмірів підприємств. Обґрунтування економічної доцільності диверсифікації виробництва та конверсії підприємств. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.

Література [1–3; 7–14; 32–35; 39; 49]

Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

Поняття техніко-технологічної бази виробництва. Технічна та технологічна складові ТТБ, їх елементи. Сучасні тенденції розвитку техніко-технологічної бази виробництва.

Виробнича потужність. Поняття та види виробничої потужності. Фактори, що впливають на виробничу потужність. Основні методичні принципи розрахунку виробничих потужностей діючих підприємств. Методи визначення потужності одиниці устаткування, виробничої дільниці, підприємства.

Поняття технічного розвитку та показники оцінки технічного рівня підприємства.

Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва (діяльності).

Література [1–3; 7–14; 34; 35; 43; 58]

Тема 12. Організація та інфраструктура виробництва

Загальна характеристика організації виробничих процесів. Суть поняття та основні елементи виробничого процесу. Поділ виробничих процесів за призначенням (основні, допоміжні, обслуговуючі) і ступенем застосування технічних засобів (ручні, механізовані, автоматизовані, автоматичні). Усталені принципи організації виробничого процесу.

Організаційні типи виробництва. Дефініція типу виробництва. Сутнісна та порівняльна характеристика одиничного, серійного і масового типів виробництва. Вплив типу виробництва на його організаційно-технічну будову та ефективність.

Методи організації виробництва. Загальноживані методи організації виробництва: непотокове і потокове. Ознаки, модифікації та сфери застосування непотокового виробництва. Загальна характеристика потокового виробництва (ознаки, класифікація та умови застосування поточкових ліній). Основні параметри поточкових ліній. Тенденції розвитку потокового виробництва у світі та в Україні.

Форми організації виробництва. Можливі форми організації сучасного виробництва. Концентрація та розукрупнення виробництва. Малі фірми в системі господарювання. Сутність, види, показники рівня розвитку та ефективності застосування спеціалізації, конверсії та кооперування виробничих підприємств (організацій). Комбінування виробництва: форми, показники рівня та ефективність розвитку в розвинених країнах.

Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства. Сутнісна характеристика інфраструктури підприємства (організації). Виробнича і соціальна структура підприємства. Система технічного обслуговування. Діяльність ремонтного, інструментального, транспортного, енергетичного та складського господарства підприємства. Підрозділи соціальної інфраструктури підприємства та організації, їх орієнтованість на задоволення соціальних потреб працівників за місцем роботи. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємств та організації.

Література [1–3; 7–14; 34; 35]

Змістовий модуль III. Основні результати діяльності підприємства

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

Загальна характеристика витрат як комплексного економічного показника. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками: ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції. Собівартість продукції як показник ефективності виробництва.

Поняття, роль і функції ціни. Види цін та сфери їх застосування. Методологія ціноутворення. Цінова політика підприємства.

Витрати на продукування виробів (послуг), кошторис виробництва і повна собівартість продукції. Витрати як комплексний економічний показник. Групування поточних витрат за окремими ознаками: ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції. Залежність витрат від обсягу виробництва і критичний обсяг випуску продукції в натуральному вимірі. Зміст і складання кошторису виробництва за первинними економічними елементами. Визначення повної собівартості щорічного обсягу продукції.

Визначення собівартості окремого виробу (послуги). Поняття та об'єкти калькування. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькулювання. Особливості калькуляції одиниці продукції з комплексної сировини. Прогнозування собівартості нових виробів на етапах розробки та освоєння виробництва.

Шляхи зниження поточних витрат (собівартості продукції). Стратегічне регулювання поточних витрат на різногалузевих підприємствах. Конкретні шляхи зниження поточних витрат: підвищення технічного рівня виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції. Визначення впливу окремих та сукупності техніко-економічних чинників на зміну загальної величини поточних витрат.

Ціна на продукцію (послуги) підприємства. Поняття, роль і функції в ринковій системі господарювання. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування. Методи ціноутворення: середні витрати плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку в ціні; за рівнем поточних цін (за рівнем конкуренції); за рівнем попиту. Система знижок і доплат до базової ціни. Граничні ціни на окремі види продукції. Напрямки вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

Література [1–3; 7–14; 17; 19; 27; 30–35; 50; 57; 58]

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Стратегічний і операційний аналіз підприємницької діяльності. Аналіз підсумків діяльності, витрат, ефективності і конкурентоспроможності. Аналіз продукту на ринках збуту. Побудова уявлень про систему бізнес-процесів. Аналіз впливу факторів зовнішнього середовища непрямого впливу. Створення ефективної структури підприємницького потенціалу.

Мета, завдання та зміст аналізу фінансового стану фірми. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану. Прийоми та методи аналізу фінансового стану. Аналіз і моделі управління фінансами підприємства.

Розрахунок ключових фінансових співвідношень та показників. Показники оцінки майнового стану. Оцінка ліквідності та платоспроможності. Показники оцінки фінансової стійкості. Розрахунок показників рентабельності та прибутковості. Ділова активність і методи її виміру. Показники акціонерного капіталу. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.

Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Джерела формування загальної величини прибутку (доходу). Валовий прибуток (дохід) та чистий прибуток (дохід). Розподіл чистого прибутку на підприємстві. Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства. Обчислення рентабельності виробничих фондів; сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу.

Економічна сутність ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Характеристика видів ефективності. Принципи формування системи показників ефективності діяльності. Система показників ефективності виробництва: узагальнюючих, ефективності використання, персоналу, виробничих фондів, фінансових коштів. Вимірювання економічної ефективності ресурсів і витрат. Класифікація чинників зростання ефективності виробництва за різними ознаками: видами витрат і ресурсів; напрямками розвитку та вдосконалення виробництва; місцем в реалізації, в системі управління виробництвом. Внутрішні та зовнішні чинники.

Література [1–4; 7–17; 28; 30; 32–36; 44; 48; 54; 56–58]

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

Банкрутство підприємств. Внутрішні та зовнішні причини виникнення неплатоспроможності підприємств. Фіктивне, приховане та навмисне банкрутство.

Реструктуризація: поняття, завдання та етапи. Форми реструктуризації підприємств: корпоративна, фінансова, продуктова, виробничо-технологічна, організаційно-управлінська. Проект реструктуризації підприємства.

Санация (фінансове оздоровлення) підприємств, шляхи її здійснення. Особливості державної підтримки у проведенні санації підприємств.

Реструктуризація та фінансове оздоровлення (санация) підприємств та організацій. Загальна характеристика процесу реструктуризації суб'єктів господарювання: мета, форми, види, практика здійснення та ефективність. Комплекс заходів щодо фінансового оздоровлення конкретного суб'єкта господарювання. Ефективність санаційних програм розвитку підприємства (організації).

Література [3; 8; 11–13; 18; 20; 37; 53; 56]

Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність

Економічна безпека як важливий елемент антикризової системи діяльності підприємства (організації). Змістово-типологічна характеристика економічної безпеки різнорівневих суб'єктів господарювання. Типові функціональні складники економічної безпеки підприємства (організації). Аналітична оцінка рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання на певному етапі його функціонування (розвитку). Основні напрями організації економічної безпеки за окремими функціональними складовими – фінансовою, інтелектуальною, кадровою, техніко-технологічною, політико-правовою, інформаційною, екологічною, силовою.

Банкрутство підприємств (організацій) та його наслідки. Сутність, причини та ознаки банкрутства діючого суб'єкта господарювання. Основні етапи та процедура порушення справи про банкрутство суб'єкта господарювання (підприємства, установи, закладу). Ключові положення Закону України “Про банкрутство” (1992 р.). Визначення ймовірностей банкрутства суб'єктів господарювання за допомогою використання багатofакторних моделей, у тому числі п'ятифакторної моделі Альтмана. Процедура припинення діяльності збанкрутілих підприємств (організацій). Наслідки ліквідації та форми реалізації майна банкрутів.

Література [2; 3; 8; 9; 11–14; 18; 20; 33–35; 37; 56]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Активною формою самостійної роботи студентів з дисципліни “Економіка підприємства” є контрольна робота. Мета контрольної роботи — поглибити та розширити спектр знань студентів у галузі теорії та практики господарювання підприємств на основі вивчення окремих аспектів їх функціонування та аналізу конкретних господарських ситуацій, а також сформувати уміння опрацювати спеціалізовану літературу, нормативно-правову базу діяльності підприємств в Україні, статистичні матеріали.

Завданнями контрольної роботи є:

- опанування теоретичних основ економіки підприємства;
- набуття навичок систематизації і аналізу інформації щодо діяльності підприємства;
- удосконалення фахових знань з різних напрямків діяльності суб'єктів господарювання;
- вироблення вміння розраховувати різні показники виробничо-господарської діяльності та визначати їх вплив на фінансові результати.

Виконання контрольної роботи передбачає попереднє вивчення теоретичного матеріалу, зокрема законодавчих і нормативних матеріалів, основної та додаткової навчальної літератури, а також монографій, наукових статей з питань економіки підприємств. Обов'язковою умовою успішного засвоєння курсу є виконання практичних завдань — розв'язання задач, в яких моделюються ситуації господарської діяльності, проведення розрахунків за матеріалами підприємств з наступним їх аналізом і висновками. Для успішного виконання практичних завдань доцільно ознайомитися з прикладами розв'язання типових задач.

Контрольну роботу з курсу студент виконує за одним з 10 пропонуєних варіантів, який обирає самостійно за останньою цифрою номера своєї залікової книжки. Кожен варіант контрольної роботи містить три теоретичних питання, три тестових завдання і дві розрахункові задачі. Теоретичні питання потребують складання плану відповіді та ґрунтовного викладу матеріалу з використанням як навчальної, так і періодичної літератури. Тестові завдання потребують короткого, стислого змістовного обґрунтування (кілька речень) зробленого вибору щодо варіанта відповіді. Тести передбачають лише один варіант відповіді, що є найбільш точною та повною. Розрахунко-

ві задачі потребують обґрунтованих за допомогою формул та письмових пояснень розрахунків основних показників виробничо-господарської діяльності

Вимоги до виконаної контрольної роботи стосуються:

- теоретичного рівня роботи, який характеризується повнотою та глибиною розкриття проблеми на сучасному рівні розвитку економічної науки, аналізом та систематизацією різних думок та підходів до досліджуваної проблеми;

- правильності та обґрунтованості відповідей на тестові питання;
- правильності та обґрунтованості розв'язання задач;
- грамотності та дотримання вимог щодо оформлення роботи.

Контрольна робота виконується державною мовою загальним обсягом не більше 20 сторінок друкованого тексту (гарнітура Times New Roman, кегль 12, міжрядковий інтервал – 1,5). На титульній сторінці обов'язково зазначається назва навчальної дисципліни, номер варіанта контрольної роботи, прізвище студента та шифр його навчальної групи. Контрольна робота починається з плану, а завершується списком літератури.

Контрольна робота вважається зарахованою, якщо розкрито теоретичні питання, правильними та обґрунтованими є відповіді принаймні на 2 з 3 тестових питань, правильно розв'язані задачі.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Основні фонди підприємства: матеріальний склад, роль у виробничому процесі, види оцінки.

2. Функції, методи та види управління підприємством.

3. Кошторис затрат на виробництво. Калькуляція собівартості продукції.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. До оборотного капіталу зараховують:

а) вартість виробничих споруд;

б) вартість верстатів;

в) вартість предметів праці та витрати на оплату найманих працівників;

г) вартість знарядь праці.

2. Найбільший особистий ризик характерний для учасників:

- а) повного товариства;
- б) товариства з обмеженою відповідальністю;
- в) змішаного (командитного) товариства;
- г) товариства з додатковою відповідальністю.

3. Зазначте, яку систему оплати праці доцільно використовувати на підприємстві, якщо праця робітників на ньому не піддається нормуванню, а керівництво підприємства прагне створити робітникам мотиви для якісного виконання ними своїх обов'язків:

- а) просту погодинну;
- б) пряму відрядну;
- в) відрядно-преміальну або відрядно-прогресивну;
- г) погодинно-преміальну.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Підприємство планує у плановому році виготовити товарної продукції на суму 30000 тис. грн., надати послуг промислового характеру стороннім організаціям на суму 850 тис. грн., виготовити напівфабрикатів на 1200 тис. грн., у тому числі 70 % для власної потреби, решту — для реалізації на сторону. На кінець року очікується зменшення залишків незавершеного виробництва на 120 тис. грн. За прогнозами залишки готової продукції на складах підприємства становитимуть:

на початок року — 200 тис. грн.;

на кінець року — 300 тис. грн.

Визначити товарну, валову та реалізовану продукцію підприємства у плановому році.

Задача 2. Підприємство щоквартально випускає продукції на суму 1,5 млн. грн. У I кварталі виробіток на одного працюючого становив 5500 грн. У II кварталі підприємство планує зменшити кількість працюючих на 30 чоловік порівняно з I кварталом. Визначити, на скільки відсотків має зрости виробіток на одного працюючого в II кварталі.

Варіант 2

I. Дайте розгорнуті відповіді на питання.

1. Персонал підприємства. Визначення кількості окремих категорій працівників.

2. Підприємство: класифікація, напрями діяльності, правові засади функціонування.

3. Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь:

1. Об'єктом підприємництва в Україні не може бути:

- а) промислове виробництво засобів виробництва;
- б) виробництво предметів споживання;
- в) торгівля;
- г) виробництво зброї.

2. Встановлена державою мінімальна заробітна плата — це:

- а) рекомендована нижня межа індивідуального доходу;
- б) розмір прожиткового мінімуму;
- в) показник, на основі якого визначається динаміка заробітної плати у країні;
- г) нижня межа заробітної плати працівника будь-якого підприємства в країні.

3. Зазначте, що характеризує моральне зношування основного капіталу:

- а) втрата фізичних якостей засобів виробництва у процесі експлуатації;
- б) старіння якісно-функціональних параметрів та втрата частини вартості засобів праці внаслідок НТП;
- в) руйнування елементів основного капіталу під впливом сил природи;
- г) вихід із ладу деяких приладів внаслідок виробничої аварії.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. За рік підприємство реалізувало 4000 кухонних комбайнів. Виробнича собівартість одного комбайна — 145 грн. Річні витрати на реалізацію цієї продукції становлять 62,8 тис. грн. Визначити рентабельність цього виду продукції, якщо обсяг реалізованої за рік продукції становить 740 тис. грн. (без ПДВ).

Задача 2. Розрахувати тривалість циклу технологічних операцій при послідовному та паралельному їх поєднанні, якщо кількість оброблюваних деталей становить 330 шт. Деталі передаються поштучно з однієї технологічної операції на іншу. Технологічний процес обробки охоплює чотири операції, норма часу на виконання кожної з них така: першої — 12,2 хв.; другої — 3,1 хв.; третьої — 2,8 хв.; четвертої — 3,5 хв. Перша технологічна операція виконується на трьох верстатах, решта — на одному.

Варіант 3

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Інвестиції: сутність, класифікація, джерела.

2. Техніко-технологічна база виробництва, шляхи поліпшення її використання.

3. Показники фінансового стану підприємства.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Малі підприємства за законодавством України визначають:

- а) за обсягом виробництва;
- б) кількістю працюючих;
- в) величиною отриманого прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

2. Головним критерієм поділу капіталу на основний і оборотний є:

- а) величина вартості капіталу;
- б) сфера функціонування капіталу;
- в) спосіб перенесення вартості на новостворений продукт;
- г) усі відповіді неправильні.

3. Зазначте систему оплати праці, за якої розцінка встановлюється не на кожну операцію окремо, а на весь обсяг роботи:

- а) колективна;
- б) акордна;
- в) погодинно-преміальна;

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Річний обсяг виробництва на підприємстві — 2 млн. одиниць продукції; трудомісткість виготовлення одного виробу — 0,4 нормо-год. Тривалість робочої зміни — 8 год. Обідня перерва триває 1 год., втрати часу на особисті потреби — 5 % номінального часу зміни. У розрахунковому році — 260 робочих днів, виконання норм виробітку планується в середньому на рівні 105 %. Визначити кількість робітників і промислово-виробничого персоналу підприємства, якщо робітнича категорія в ній становить 75 %.

Задача 2. Місячний оклад інженера — 2550 грн. Протягом місяця він має відпрацювати 24 дні. Він оформив відпустку без збереження заробітної плати строком на 3 дні. За результатами роботи підприємства з фонду матеріального заохочення у цьому місяці інженеру має бути нарахована премія в розмірі 25 % фактичного місячного заробітку. Обчислити заробітну плату, нараховану інженерові за цей місяць.

Варіант 4

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Планування діяльності підприємства.
2. Організація заробітної плати та мотивація праці на підприємстві.
3. Виробнича та соціальна інфраструктура підприємства

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. До основного капіталу належить:
 - а) вартість сировини;
 - б) вартість знарядь праці;
 - в) вартість предметів праці;
 - г) усі відповіді правильні.
2. Здібності до підприємництва — це:
 - а) здатність удосконалювати засоби виробництва;
 - б) здатність раціонально об'єднувати всі фактори виробництва в єдиний процес виробництва;
 - в) здатність залучати позичковий капітал для виробництва;
 - г) здатність організувати виробництво нових видів продукції.
3. Найповніше характеризує витрати виробництва:
 - а) амортизація засобів праці у процесах їх виробничого споживання;
 - б) виробниче споживання предметів праці при створенні товарної продукції;
 - в) вартість усіх витрачених ресурсів на виробництво відповідних товарів;
 - г) витрати на наймання робітників та менеджерів.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. У звітному році підприємство реалізувало продукції на суму 280 млн. грн. за наявності середньорічної суми оборотних коштів 60 млн. грн. У наступному році передбачається збільшити обсяги продажу на 15 %. Визначити на скільки днів та в який бік зміниться тривалість обороту оборотних коштів за умови незмінності суми обігових коштів.

Задача 2. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства, фондівіддачу, фондомісткість, коефіцієнти оновлення та вибуття основних фондів підприємства, якщо їх вартість на початок року становила 50 млн. грн., а річний обсяг випуску продукції підпри-

ємства — 15500 млн. грн. З 1 березня поточного року було введено основних фондів на суму 300 млн. грн., з 1 вересні — на 400 тис. грн., а з 1 травня вибули основні фонди на суму 170 млн. грн.

Варіант 5

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання:

1. Продуктивність праці: поняття, показники рівня й методи підвищення.

2. Класифікація поточних витрат на виробництво і збут продукції. Шляхи зниження собівартості продукції на підприємстві.

3. Виробнича потужність: види, рівень розрахунку, відтворення, поліпшення використання.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь:

1. Реальною заробітною платою є:

а) заробітна плата і премія;

б) заробітна плата і відпускні;

в) заробітна плата за основним місцем роботи та за сумісництвом;

г) кількість товарів та послуг, які можна придбати за номінальну заробітну плату.

2. Зазначте, чи розрізняються поняття “основні фонди підприємства” та “матеріально-технічна база підприємства”:

а) так, друге поняття більш вузьке;

б) так, перше поняття більш вузьке;

в) ні, данні поняття ідентичні.

3. Яке визначення точніше відображає сутність підприємства:

а) підприємство — це відокремлена економічна структура, яка здійснює виробництво або реалізацію товарів і послуг з метою отримання прибутку;

б) підприємство — це господарська одиниця, яка бере участь у поділі праці;

в) підприємство — це самостійна економічна структура, яка діє у певній системі суспільного поділу праці.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Чиста виручка від реалізації продукції становить 500 млн. грн., витрати на виробництво і збут продукції — 390 млн. грн., прибуток від реалізації матеріальних цінностей — 14 млн. грн., збитки від позареалізаційних операцій — 4 млн. грн. Визначити балансовий прибуток і рівень рентабельності реалізованої продукції.

Задача 2. При виробництві холодильників завод витрачає на одиницю продукції: 1443 грн. на сировину й матеріали, 295 грн. на основну заробітну плату працівників з відрахуваннями, 134 грн. на електроенергію, 142 грн. на покупні вироби та напівфабрикати. Умовно-постійні витрати становлять 6420 тис. грн. на рік. Ціна одного холодильника — 2817 грн. Визначити скільки холодильників треба реалізувати протягом року, щоб окупили витрати?

Варіант 6

1. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Виробничий процес. Типи й методи організації виробництва.
2. Сутність, структура та нормування оборотних засобів підприємства.
3. Методи оцінки ефективності капіталовкладень.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь:

1. Корпорації від партнерств відрізняються тим, що:
 - а) належать до товариств з обмеженою відповідальністю;
 - б) їхній капітал утворюється на пайових засадах;
 - в) рішення приймають ті, хто вніс пай;
 - г) право голосу мають лише дійсні члени;
 - д) капітал утворюється у грошовій формі та поділяється на однакові за номінальною величиною неподільні паї у вигляді акцій.
2. Залишкова вартість основних фондів відображає:
 - а) можливу ціну продажу основних фондів;
 - б) різницю між відновлювальною і первісною вартістю основних фондів;
 - в) ще не перенесену на вироблену продукцію, послуги частину їх вартості.

3. Зазначте, за якої системи оплати праці виробіток робітника в межах норми оплачується за звичайними відрядними розцінками, а додатковий виробіток — за підвищеними відрядними розцінками:

- а) погодинно-преміальної;
- б акордної;
- в) відрядно-прогресивної.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. У виробничому цеху встановлено й діють 60 верстатів. Трудомісткість виготовлення однієї деталі становить 0,4 нормо-год. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни — 8 год. У році — 258 ро-

бочих днів. Регламентовані простої верстатів становлять 5 % номінального фонду часу. Коефіцієнт використання виробничої потужності — 0,95. Визначити річну виробничу потужність цеху та фактичну кількість виготовлених ним деталей.

Задача 2. На підприємстві є 3400 одиниць устаткування. Один робітник обслуговує 204 одиниці устаткування. Номінальний і реальний фонд робочого часу становлять відповідно 100 і 84 дні. Режим роботи підприємства двозмінний. Визначити необхідну кількість робітників.

Варіант 7

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Науково-технічний прогрес, основні напрями. Інноваційна діяльність підприємства.

2. Нематеріальні ресурси. Поняття про нематеріальні активи підприємства, їх оцінка і знос.

3. Маркетингова діяльність підприємства.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Змінні витрати виробництва — це фактори:

- а) що можуть бути змінені при зміні обсягу випуску продукції;
- б) ціна яких нестабільна;
- в) що не залежать від зміни обсягу випуску продукції;
- г) ціна яких контролюється державою.

2. Ознака, за якою підприємство зараховують до групи малих підприємств, — це:

- а) розмір статутного фонду;
- б) розмір отриманого прибутку;
- в) кількість працюючих.

3. Ефективність використання основних фондів характеризує:

- а) фондівдача;
- б) коефіцієнт зносу;
- в) коефіцієнт відновлення.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Собівартість одиниці підакцизної продукції підприємства становить 364 грн. Роздрібна ціна його у торгівельній мережі — 1111,04 грн. (у т. ч. ПДВ). Торговельна надбавка — 50 % відпускної ціни, ПДВ — 20 %, ставка акцизного збору — 25 %. Визначити суму

прибутку, який залишає собі підприємство-виробник, а також рентабельність цієї продукції.

Задача 2. Слюсар V розряду протягом місяця згідно із планом відпрацював 25 змін тривалістю 8 год. кожна. Він виконав план на 108 %, фактично обробивши при цьому 972 деталі. За кожну одиницю продукції, виконану понад план, розцінка збільшується на 80 %. Визначити суму місячного заробітку слюсаря V розряду, якщо годинна тарифна ставка V розряду становить 3,5 грн.

Варіант 8

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Економічна безпека підприємства.
2. Техніко-технологічна база виробництва та її показники.
3. Стратегія розвитку підприємства і бізнес-планування.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Постійними витратами виробництва називаються фактори:
 - а) що визначаються розмірами фірми;
 - б) що не змінюють попит на певний товар;
 - в) з постійною ціною;
 - г) розмір яких фіксований при різних обсягах випуску продукції.
2. Відновлювана вартість основних фондів визначає:
 - а) ще не перенесену на вироблену продукцію частину їх вартості;
 - б) вартість відтворення основних фондів у сучасних умовах виробництва;
 - в) вартість закупівлі основних фондів.
3. Підприємство, що належить приватній особі, яка наймає для роботи на ньому інших осіб, належить до такого виду:
 - а) сімейне;
 - б) індивідуальне;
 - в) державне;
 - г) приватне.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Визначити потребу підприємства в оборотних коштах наступного року, якщо відомо, що у звітному році обсяг реалізованої продукції цього підприємства становив 9,6 млн. грн. при нормативі оборотних коштів 3 млн. грн. У наступному році очікується збільшення обсягу реалізованої продукції на 20 % при скороченні тривалості обороту оборотних коштів на 4 дні.

Задача 2. За даними таблиці розрахувати суму чистого прибутку підприємства за розрахунковий період, якщо податок на прибуток становить 25 %, ПДВ – 20 %.

тис. грн.

1. Виручка від реалізації продукції	75800
2. Затрати на виробництво і збут продукції	40167
3. Прибуток від іншої реалізації	1300
4. Прибуток від фінансово-інвестиційної діяльності	850
5. Штрафи за забруднення довкілля	455

Варіант 9

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Банкрутство підприємств. Реструктуризація та санація.
2. Методи ціноутворення на підприємстві.
3. Основні напрями державного регулювання економічної діяльності підприємств.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. У довгостроковому періоді всі витрати:
 - а) змінні;
 - б) постійні;
 - в) середні;
 - г) усі відповіді правильні.
2. До основних елементів тарифної системи належать:
 - а) єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник, тарифна сітка, тарифні ставки;
 - б) тарифна сітка, тарифні ставки та коефіцієнти, штатний розпис;
 - в) обидві відповіді правильні.
3. Підприємство вважається іноземним, якщо в його статутному фонді питома вага іноземної інвестиції становить:
 - а) 10 %;
 - б) 100 %;
 - в) 50 %;
 - г) 33 %.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Протягом місяця згідно із графіком робітник IV розряду відпрацював 184 год. і фактично виготовив 420 деталей. Норма

часу на виготовлення однієї деталі — 30 хв. Годинна тарифна ставка робітника I розряду — 1,3 грн, тарифний коефіцієнт IV розряду — 1,8. За виконання місячного завдання робітникові нараховується премія в розмірі 20 % тарифного заробітку, а також 1,5 % за кожний відсоток перевиконання плану. Обчислити місячний заробіток, нарахований робітникові IV розряду за відрядно-преміальною формою оплати праці.

Задача 2. Річний попит ринку на товар X становить 30 тис. од. Виробничі потужності підприємства з випуску цього товару становлять 25 тис. од. Коефіцієнт використання виробничих потужностей — 0,9. Для приросту виробничої потужності на 1 тис. одиниць продукції підприємство потребує капітальних вкладень у сумі 15 тис. грн. Визначити суму капітальних вкладень, якої потребує підприємство для задоволення попиту.

Варіант 10

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Принципи та форми раціональної організації виробництва.
2. Спрацювання та форми відтворення основних фондів.
3. Витрати та собівартість продукції. Класифікація витрат.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Обігові фонди — це:
 - а) предмети праці, що беруть участь у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість виробленої продукції;
 - б) засоби та предмети праці, що має підприємство та використовує у виробничому процесі;
 - в) предмети та засоби праці, котрі беруть участь тільки в одному виробничому циклі, за який повністю переносять вартість на вартість виробленої продукції.
2. Під трудовими ресурсами слід розуміти:
 - а) населення яке безпосередньо зайняте у виробництві;
 - б) частину населення певного регіону, яка має необхідний рівень професійної підготовки та перебуває у відповідному віці;
 - в) усе населення регіону.
3. Виробничі потужності підприємства характеризують:
 - а) наявне діюче виробниче обладнання всіх виробничих підрозділів;
 - б) запланований обсяг виробництва продукції;

в) максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання.

3. Розрахункове завдання.

Задача 1. Балансовий прибуток підприємства — 2400 тис. грн, прибуток від позареалізаційних операцій — 600 тис. грн, прибуток від реалізації матеріальних цінностей — 250 тис. грн. Собівартість реалізації продукції — 7000 тис. грн. Розрахувати рентабельність реалізованої продукції.

Задача 2. Бригада складається з чотирьох робітників. Місячний бригадний зарібок — 2800 грн. При цьому робітник I розряду відпрацював 180 нормо-год, II розряду — 152 нормо-год, два робітники IV розряду — по 160 нормо-год. Тарифні коефіцієнти відповідно: I розряду — 1,0; II розряду — 1,3; IV розряду — 1,8. Обчислити місячний зарібок кожного з членів бригади.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Підприємництво як сучасна форма господарювання і тип господарської поведінки. Функції підприємництва.
2. Умови здійснення підприємницької діяльності. Підприємництво у трансформаційній економіці.
3. Фірма та підприємство. Теорії фірми.
4. Зовнішнє середовище діяльності підприємства.
5. Основні концепції та стратегії маркетингу.
6. Виробнича структура підприємства. Чинники, що визначають виробничу структуру. Типи виробничої структури.
7. Менеджмент підприємства. Функції управління.
8. Сучасні та традиційні принципи менеджменту.
9. Організаційно-розпорядчі методи управління, особливості їх застосування.
10. Економічні методи управління, їх ефективність.
11. Соціально-психологічні методи управління, їх переваги та недоліки.
12. Організаційна структура управління підприємством.
13. Якість продукції як економічна категорія. Показники і методи оцінки якості продукції (послуг).
14. Конкурентоспроможність підприємницької діяльності та її показники.
15. Науково-технічний прогрес. Інноваційні процеси.

16. Ефективність нововведень. Показники економічного ефекту від впровадження технічних нововведень.
17. Інновації як фактор економічного зростання фірми.
18. Структура та механізм інноваційного процесу. Класифікація інноваційних підприємств.
19. Правові засади створення і функціонування підприємства.
20. Класифікація організаційно-правових форм підприємницької діяльності.
21. Особливості організації міжнародного підприємництва. Розвиток спільних підприємств в Україні.
22. Основні тенденції та проблеми розвитку малого бізнесу в Україні.
23. Класифікація та структура персоналу підприємства.
24. Загальна характеристика капіталу і виробничих фондів підприємства.
25. Оцінка та видова класифікація основних фондів.
26. Амортизація основних фондів та методи амортизації.
27. Показники ефективності використання основних фондів.
28. Структура і нормування оборотних фондів підприємства.
29. Нематеріальні ресурси і структура об'єктів інтелектуальної власності.
30. Нематеріальні активи: сутність, склад, форми правового захисту.
31. Методи оцінки вартості нематеріальних активів.
32. Патентування та ліцензування підприємницької діяльності.
33. Структура та нормування оборотних коштів.
34. Визначення потреби підприємства в оборотних коштах на основі нормативів.
35. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства.
36. Визначення обсягу та джерел фінансування реальних інвестицій.
37. Формування і регулювання фінансових інвестицій.
38. Оцінка ефективності виробничих і фінансових інвестицій.
39. Види та форми іноземних інвестицій, їх ефективність.
40. Сутність та види інноваційних процесів на підприємствах.
41. Техніко-технологічна база виробництва та її показники.
42. Лізинг як форма фінансової підтримки підприємницької діяльності.
43. Формування та використання виробничої потужності підприємства.
44. Вплив типів виробництва на організаційно-технічну будову й ефективність.

45. Методи організації виробництва.
46. Виробнича та соціальна інфраструктура підприємства.
47. Державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання.
48. Види та методи планування діяльності підприємства.
49. Бізнес-план підприємства. Тактичне й оперативне планування.
50. Вимірники обсягу продукції.
51. Стандартизація та сертифікація продукції та систем якості.
52. Методи вимірювання та показники рівня продуктивності праці.
53. Моделі та методи мотивації трудової діяльності.
54. Організація оплати праці на підприємстві.
55. Сучасні форми та системи оплати праці. Безтарифна система.
56. Системи участі працівників підприємств у прибутках. Дивідендна політика.
57. Витрати та собівартість продукції. Класифікація витрат.
58. Управління витратами на підприємстві. Кошторис виробництва.
59. Сутність та види цін і тарифів.
60. Методи ціноутворення на продукцію.
61. Форми фінансової діяльності підприємства.
62. Планування фінансової діяльності: сутність, форми, інструменти.
63. Сутність і види прибутку. Джерела формування прибутку.
64. Напрямки використання прибутку.
65. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства за допомогою показників.
66. Оцінка прибутковості та ділової активності підприємства.
67. Фінансова стійкість та платоспроможність підприємства: характеристика і показники оцінки.
68. Система показників ефективності діяльності підприємства.
69. Чинники зростання ефективності виробництва.
70. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємств.
71. Економічна безпека підприємств: структурні елементи і схема організації.
72. Фінансова безпека суб'єктів господарювання.
73. Сутність, форми і види реструктуризації підприємств.
74. Санация (фінансове оздоровлення) суб'єктів господарювання.
75. Визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання.
76. Характеристика НТП, загальні та пріоритетні напрямки.
77. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.
78. Суспільні форми організації виробництва.

79. Державний нагляд за якістю продукції в Україні і внутрішньо-виробничий контроль якості на підприємстві.
80. Визначення рівня безбитковості виробництва.
81. Державне регулювання цін. Цінова політика підприємства.
82. Нормування праці на підприємстві: призначення і функції.
83. Тарифна система як форма організації заробітної плати на підприємствах. Погодинна система оплати праці.
84. Характеристика відрядної системи оплати праці.
85. Методи оцінки доцільності інвестиційних проєктів.
86. Сучасна кадрова політика на підприємстві.
87. Рентабельність підприємства та його продукції.
88. Порядок створення нового підприємства.
89. Особливості акціонерної форми об'єднання капіталів.
90. Господарські товариства (партнерства) як організаційно-правова форма підприємництва. Переваги та недоліки різних видів товариств.

МАУП

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Бойчик І. М.* Економіка підприємства. — К.: Атіка, 2002.
2. *Бондар Н. М.* Економіка підприємства. — К.: А. С. К., 2004.
3. *Бондарь Н. Н.* Экономика предприятия: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2007. — 432 с.
4. *Бусыгин А. В.* Предпринимательство. Основной курс: Учебник для вузов. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 608 с.
5. *Господарське право України.* / М. К. Галянич, С. М. Грудницька, О. М. Міхатуліна та ін. — К.: МАУП, 2005. — 424 с.
6. *Господарський кодекс України.* Офіційний текст. — К.: Кондор, 2004.
7. *Економіка підприємства: Зб. практичних задач і конкретних ситуацій* / За ред. С. Ф. Покропивного. — К.: Вид-во КНЕУ, 2000.
8. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / За ред. А. В. Шегди. — К.: Знання, 2006.
9. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / Бондар Н. М., Воротін В. Є., Гаєвський О. А. та ін.; Ред. Калина А. В. — К.: МАУП, 2006. — 352 с.
10. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / Круш П. В., Подвігіна В. І., Сердюк Б. М. та ін. — К.: Ельга-Н: КНТ, 2007. — 780 с.
11. *Економіка підприємства: Підруч.* / Ред. С. Ф. Покропивний. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2005. — 528 с.
12. *Економіка підприємства: Підручник* / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. — Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 528 с.
13. *Кондратюк О. І., Пилипенко О. О.* Економіка підприємства: Навч.-метод. посіб. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. — 288 с.
14. *Макаровська Т. П., Бондар Н. М.* Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 304 с.
15. *Мочерний С. В., Устенко О. А., Чеботар С. І.* Основи підприємницької діяльності: Навч. посіб. — К.: Вид. центр “Академія”, 2005. — 279 с.
16. *Покропивний С. Ф., Колот В. М.* Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 1998.
17. *Примак Т. О.* Економіка підприємства: Навч. посіб. — 4-е вид., перероб. і доп. — К.: Вікар, 2006. — 219 с.
18. *Про банкрутство:* Закон України від 14.05.92 // ВВР України. — 1992. — № 31.

19. *Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні*: Закон України від 16.07.99 № 996-XIV // Голос України. — 1999. — 7 верес.
20. *Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом*: Закон України від 14.05.92 // ВВР України. — 1992. — № 31.
21. *Про власність*: Закон України від 07.02.91 № 697-XII // ВВР України. — 1991. — № 20.
22. *Про господарські товариства*: Закон України від 19.09.91 № 1576-XII // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 1992. — № 2.
23. *Про державне регулювання ринку цінних паперів*: Закон України від 30.10.96 № 448/96-ВР.
24. *Про інвестиційну діяльність*: Закон України // ВВР України. — 1991. — № 47.
25. *Про іноземні інвестиції*: Закон України // ВВР України. — 1992. — № 26.
26. *Про колективні договори і угоди*: Закон України // Закони України. — К.: Ін-т законодавства, 1997. — Т. 6.
27. *Про оплату праці*: Закон України від 24.03.95 № 108/95 // ВВР України. — 1995. — № 17.
28. *Про оподаткування прибутку підприємств*: Закон України від 28.12.94 № 335/94 // ВВР України. — 1995. — № 4.
29. *Про підприємництво*: Закон України // ВВР України. — 1991. — № 14.
30. *Про систему оподаткування*: Закон України від 25.06.91 (з подальшими змінами і доповненнями).
31. *Про ціни і ціноутворення*: Закон України від 03.12.90 № 507-XII // ВВР України. — 1990. — № 52.
32. *Савицька Г. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. — 3-тє вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2007. — 668 с.
33. *Сизоненко В. О.* Сучасне підприємництво: Довідник. — К.: Знання-Прес, 2003. — 379 с.
34. *Харів П. С.* Економіка підприємства: Зб. задач і тестів: Навч. посіб. — К.: Знання-Прес, 2001.
35. *Економіка підприємства*: Тести, задачі, ситуації: Учеб. посіб. для вузів / Под ред. В. А. Швандара. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.

Додаткова

36. *Азаров М. Я., Кольга В. Д., Онищенко В. А.* Все про податки: Довідник. — К.: Експерт-Про, 2000. — 492 с.
37. *Антикризисное управление: Учебник / Под ред. Э. М. Короткова.* — М.: ИНФРА-М, 2000. — 432 с.
38. *Афанасьев М. В., Селезньова Г. О.* Стратегія підприємства: Навч.-метод. посіб. / Харківський національний економічний ун-т. — Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2007. — 272 с.
39. *Варналій З. С., Сизоненко В. О.* Основи підприємницької діяльності: Підруч. для учнів 10–11 кл. загальноосвітніх шкіл, ліцеїв та гімназій. — К.: Знання України, 2004. — 403 с.
40. *Должанський І. З., Загорна Т. О.* Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 384 с.
41. *Дратвер Б. Л., Закатнов Д. О., Мачуський В. В., Пасічник Н. О.* Основи підприємницької діяльності: Навч. посіб. / Інститут проблем виховання АПН України. — Кіровоград: Поліграфічно-видавничий центр “ІМЕКС-ЛТД”, 2004. — 223 с.
42. *Жданов С. А.* Основы теории экономического управления предприятием: Учебник. — М.: Изд-во “Финпресс”, 2000.
43. *Круш П. В., Подвізіна В. І., Клименко О. В.* Капітал та основні засоби підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005. — 168 с.
44. *Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Бобрівець С. В.* Податковий облік: Навч. посіб. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002.
45. *Положення про типовий бізнес-план: Затв. наказом Фонду держ. майна України від 26 травня 1994 р. № 301 // Держ. інформ. бюл. про приватизацію.* — 1994. — № 11. — С. 54–63.
46. *Портер Майкл Е.* Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / И. Минервин (пер. с англ.). — М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. — 452 с.
47. *Примак Т. О.* Маркетинг: Навч. посіб. — 2-ге вид., виправ. та доп. — К.: МАУП, 2007. — 228 с.
48. *Терещенко О. О.* Фінансова діяльність суб’єктів господарювання: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2003.
49. *Тоцький В. І., Лаврененко В. В.* Організаційний розвиток підприємства: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 247 с.
50. *Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А.* Управління витратами підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 120 с.

51. *Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства в конкурентному середовищі.* — Л.: Новий Світ, 2006. — 176 с.
52. *Управління ресурсами підприємства:* Навч. посіб. / За ред. Ю. М. Воробйова і Б. І. Холода. — К.: ЦНЛ, 2004. — 288 с.
53. *Управління фінансовою санацією підприємства:* Навч. посіб. / За ред. М. О. Данилюк, В. І. Савича. — К.: ЦНЛ, 2006. — 320 с.
54. *Філімоненков О. С. Фінанси підприємств:* Навч. посіб. — К.: МАУП, 2004.
55. *Фінанси підприємств:* Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. — К.: КНЕУ, 2002.
56. *Чернявский А. А. Антикризисное управление:* Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2000.
57. *Шило В. П., Верхоглядова Н. І. та ін. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства:* Навч. посіб. — К.: Кондор, 2005. — 240 с.
58. *Экономика предприятия:* Учебник / Под ред. проф. О. И. Волкова. — М.: ИНФРА-М, 1999.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Економіка підприємства”	5
Зміст дисципліни “Економіка підприємства”	6
Вказівки до виконання контрольної роботи.....	18
Завдання для контрольних робіт.....	19
Питання для самоконтролю.....	31
Список літератури.....	34

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. Г. Рогузько*
Комп’ютерне верстання *А. А. Кучерук*

Зам. № ВКЦ-4119

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*